

УДК 378.046 – 021.68

КРАВЧЕНКО Г. Ю.

*доктор пед. н., доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця, innovatica @ukr.net*

Україна, м. Харків

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються зміст поняття самостійної роботи студентів, її функції та місце в навчальному процесі інститутів післядипломної освіти, визначається сутність управління самостійною роботою. Запропоновано модель організації самостійної роботи магістрів у системі післядипломної освіти, впровадження якої забезпечить чітке планування, детальне продумування організації освітньої діяльності як викладачів, так і студентів; систематичний контроль за поетапним і кінцевим результатами самостійного навчання студентів та дозволить здійснювати відповідні корективи у її зміст.

Ключові слова: самостійна робота, модель організації самостійної роботи магістрів, інститут післядипломної освіти.

Постановка проблеми. У Концепції післядипломної освіти визначено цілі та завдання розвитку професіоналізму кадрового потенціалу, удосконалення функціонування загальнонаціональної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців для професійної діяльності в різних галузях економіки, державного управління, місцевого самоврядування. Усі передбачені зміни ґрунтуються на положеннях Конституції України, Законах України «Про освіту» (2016), «Про вищу освіту» (2014), «Про професійний розвиток працівників (2012), Положенні про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів (2013), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015), Проекті Концепції розвитку освіти до 2025 року (2014), Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013),

Державних стандартах освіти, нормативно-правових актах чинного законодавства України з питань освіти і науки, з урахуванням міжнародного управлінського досвіду та інформаційно-технологічного забезпечення окремих напрямів професійної діяльності.

Особливостями інститутів післядипломної освіти є навчання дорослого населення України, які мають вищу освіту, певний життєвий досвід та досвід професійної діяльності. Максимальному розкриттю потенціалу кожної людини, підготовці її до постійного професійного вдосконалення, саморозвитку й самореалізації, сприяє формування навичок самостійної роботи [4].

Самостійна робота магістрів здобувачів другого рівня вищої освіти - це складний, багатоаспектний процес, результативність якого визначається низкою факторів і умов (мотивація, минулий досвід, можливості, організація, потреби та інтереси тощо).

Організація самостійної роботи є однією з найдавніших проблем педагогічної теорії й практики. На її значущість указували класики педагогіки А. Дістервег, Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинський. Цій проблемі приділяють увагу й сучасні науковці А. Алексюк, С. Архангельських, В. Буряк, В. Загвязинський, В. Козаков, Н. Кузьміна, П. Підкасистий, Н. Сидорчук та ін.. У працях зарубіжних і вітчизняних дослідників розглядаються різні наукові та методичні засади і форми самостійної роботи. Однак, незважаючи на широке коло досліджень, присвячених проблемі, виникає багато питань, які потребують нагального вирішення.

Мета даної статті полягає у розкритті значення самостійної роботи в освітньому процесі, визначенні її особливостей через подання моделі організації самостійної роботи магістрів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Методологічною основою активізації самостійної пізнавальної діяльності людини є положення про те, що найінтенсивніший розвиток особистості відбувається у процесі самостійної пошукової роботи. Практикою доведено, що тільки ті знання, які здобуваються самостійно завдяки власному досвіду й діям, є найміцнішими. Тобто, самостійна діяльність має двоєдину

мету: формування самостійності як риси особистості й залучення студентів до самостійної творчої роботи.

У сучасній психолого-педагогічній літературі відсутнє однозначне трактування поняття «самостійна робота», зокрема, до сьогодні педагогічна наука ще остаточно не визначилась із сутністю дефініції «самостійна робота», а це ускладнює її організацію. Звідси виникає потреба в ґрунтовному дослідженні зазначеного поняття в системі післядипломної освіти. У педагогічних дослідженнях та словниках поняття «самостійна робота» розглядається як дидактична категорія, дидактичний засіб навчання, за допомогою якого викладач організовує діяльність магістрів як на навчальних заняттях, так і в період проходження практики та підготовки до захисту магістерських робіт; як метод навчання та самоосвітня форма організації самостійної роботи; як різноманітні види індивідуальної та групової навчальної діяльності.

Переважає більшість науковців трактують самостійну роботу як особливий вид навчальної або пізнавальної діяльності учня, студента. В. Буряк, відомий дослідник проблеми, навіть визнає її вищою формою навчальної діяльності [3 с. 49]. П. Гальперін стверджує, що самостійна робота є рушійною силою навчального процесу. У своїх працях учені акцентують увагу на певних особливостях цієї діяльності. Вона є раціонально спланованою, організаційно та методично спрямованою (В. Буримський), виконується в розумовому плані й завершується у вигляді результатів, які можна перевірити: плану, звіту та ін. (М. Федоренко), а також є невід'ємною умовою свідомого засвоєння знань на всіх стадіях (Г. Гаврилова). Самостійна навчально-пізнавальна діяльність може бути як індивідуальна, так і групова (Р. Нізамов); вона має місце й на аудиторних заняттях, і в позааудиторний час (Л. Деркач, Р. Нізамов, Ю. Палкін) [1, 2]. Г. Коджаспірова, О. Коджаспіров розглядають самостійну роботу як засіб формування когнітивних здібностей тих, хто навчається, їх готовність до неперервної самоосвіти [5].

Отже, як бачимо *самостійна робота* – це складне педагогічне явище, особлива форма навчальної діяльності, спрямована на формування самостійності та засвоєння

дорослими учнями сукупності знань, умінь і навичок, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації різних видів навчальних занять.

У сучасних умовах кредитно-модульної системи навчання посилюється роль самостійної роботи студентів. У «Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» вказано, що самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Зміст самостійної роботи студента над конкретною дисципліною визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача [7].

Залучення педагогів до самостійної діяльності є динамічним процесом, що передбачає професійно-практичну роботу магістрів під керівництвом викладача кафедри, які взаємодіють у реальному освітньому просторі, створюючи сприятливі умови для самостійних дій, стикаючись зі зростаючим рівнем інтелектуальних запитів дорослих учнів, з одного боку, і появою нових особистісно орієнтованих технологій у післядипломному навчанні - з іншого. Тому мета самостійної роботи полягає у формуванні самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості дорослої людини, суть якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги або під контролем викладача.

Враховуючи основні підходи щодо організації самоосвітньої діяльності магістрів важливим є звернення уваги на функції самостійної роботи у системі післядипломного навчання, а саме: *пізнавальну* (засвоєння знань із певної дисципліни), *самоосвітню* (формування вмінь і навичок самостійного оновлення та їх творчого застосування), *виховну* (формування самостійності як риси особистості), *коригуючу* (вміння вчасно коригувати свою діяльність), *прогностичну* (передбачення та оцінювання можливого результату), *розвивальну* [6].

Виходячи з цього, навчальний процес в інститутах післядипломної освіти будується на засадах андрагогіки, що надає можливість модульного проектування

освітньої діяльності та дозволяє динамічно перебудовувати модель навчання, яка визначає місце та роль самостійної роботи в ході навчання магістрів.

Самостійна робота в інститутах післядипломної освіти потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу, оскільки вона тісно пов'язана з багатьма функціями навчання дорослих педагогів/магістрів різних, за віком, досвідом, рівнем професіоналізму тощо.

Важливим завданням викладача закладу післядипломної освіти є правильна організація самостійної роботи студентів, забезпечення умов успішного її перебігу, що передбачає не лише базові наукові знання, оновлення професійних знань, а й уміння педагогічно доцільно активізувати пізнавальні інтереси магістрів у процесі навчання. Як свідчить практика, у процесі післядипломного навчання самостійній пізнавальній діяльності студентів/магістрів часто мало відводиться часу. Проте, як у державних, так і в недержавних закладах освіти США, у навчальних планах на аудиторну роботу студентів денної форми навчання відводиться від 20% до 35% загального навчального часу, а решту - на самостійну. Тому система керівництва індивідуальною самостійною роботою магістрів, здобувачів другої вищої професійної освіти, потребує чіткого планування, детального продумування її організації, безпосереднього або опосередкованого керівництва з боку викладача, систематичного контролю за поетапним і кінцевим результатами, оперативного оприлюднення оцінки результатів і внесення відповідних коректив у її організацію [5].

Враховуючи все вище зазначене, нами була розроблена модель організації самостійної роботи магістрів у системі післядипломної педагогічної освіти для спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізація 8.073.80 «Управління навчальним закладом» (рис.1).

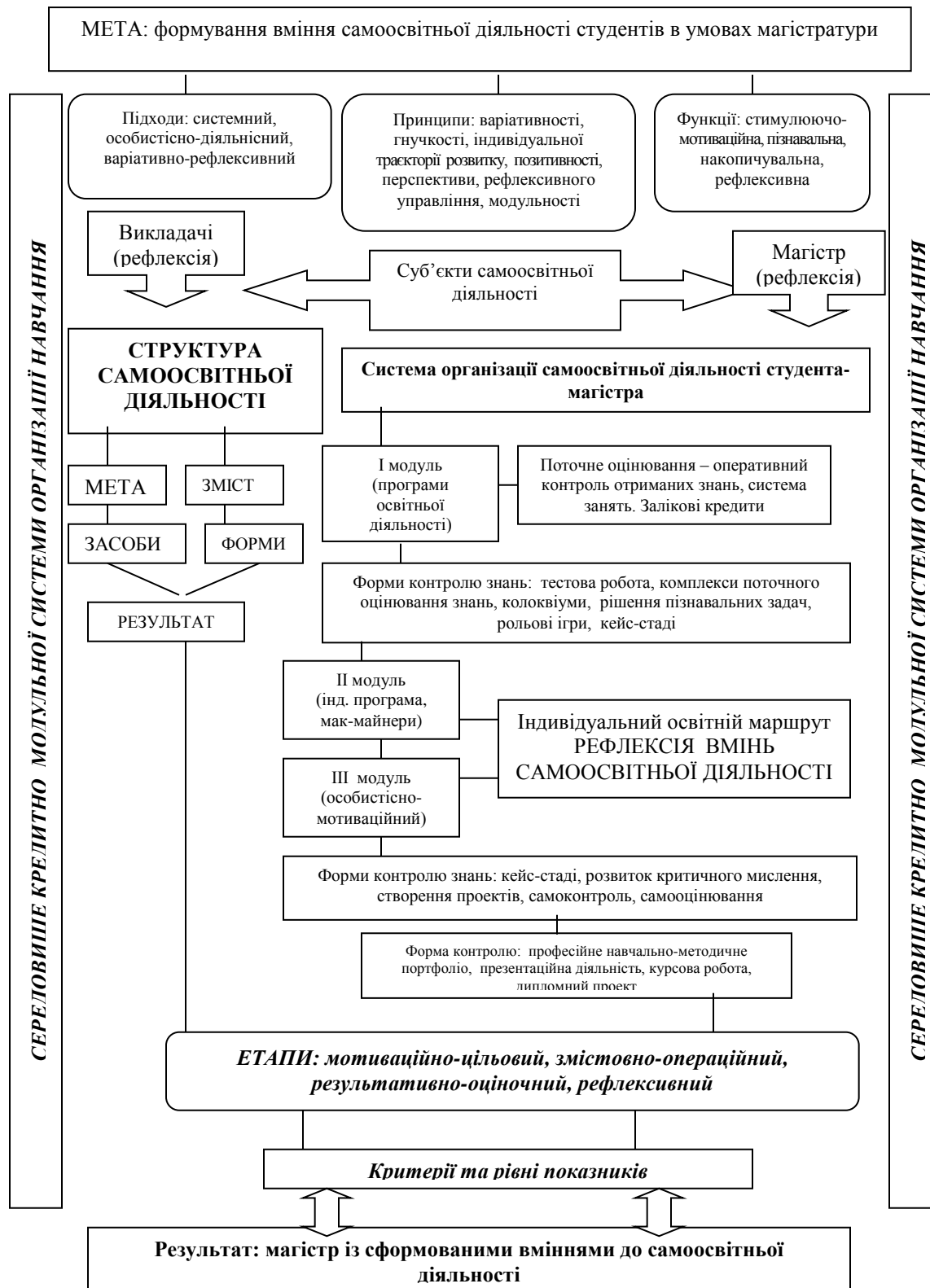

Рис. 1. Модель організації самостійної роботи магістрів у системі післядипломної педагогічної освіти

Безумовно, дуже важливим напрямом в організації самостійного навчання магістрів є науково-методична підтримка розвитку змісту освітньої діяльності, що вимагає від викладачів розроблення дидактичної бази освітнього процесу й передбачає впровадження новітніх технологій навчання, інноваційних проектів, розвиток дистанційної освіти тощо. Практична значущість дидактичного забезпечення самостійної роботи студентів полягає в розробці типових регламентів організації навчального процесу на кафедрах; створенні диференційованих модулів науково-методичного забезпечення для магістрів із різним рівнем сформованості професійних умінь самоосвітньої діяльності (індивідуальні програми професійного розвитку, дослідницькі програми, проекти тощо); визначенні ефективності впровадження гуманітарних технологій (портфоліо, кейс-стаді, модульного та критичного мислення, технологій коучингу, PR-технологій); створенні банку варіативного науково-методичного супроводу самоосвітньої роботи студента (навчально-методичні комплекси, інформаційна база, залучення сучасних розробок). Таким чином створення сучасних навчально-методичних комплексів навчальних дисциплін освітньої діяльності; запровадження інноваційних технологій та інтерактивних методів, комп'ютерних web-порталів скеровує розвиток змісту, методів та форм організації самостійної та пізнавальної діяльності магістрів у площину практико орієнтованого, диференційованого, спрямованого на результат навчання.

Сучасний освітній процес є настільки змінним і динамічним, що робить неможливим раз і назавжди засвоєння магістром усіх секретів фахової майстерності. Діяльність студента є творчою. Магістр має бути професіоналом, який здатний до аналізу, саморефлексії та самовдосконалення. На цьому шляху оцінювання результатів самостійного навчання в системі післядипломної освіти набуває все більшого значення. За допомогою відповідних методів педагогічної діагностики (педагогічного спостереження, бесід, анкетувань, інтерв'ю, тестів тощо) проводиться аналіз самостійної роботи студентів та визначається її ефективність (результативність).

Упровадження системи оцінювання рівня професійної компетентності магістрів орієнтовано на такі цілі, як: визначення прогалів у знаннях; планування подальших етапів навчального процесу; внутрішня і зовнішня корекція подальшого самостійного навчання; мотивація шляхом заохочення за успіхи у навчанні та регулювання складності наступних кроків; підтвердження успішних результатів навчання.

Для ефективності системи оцінювання необхідно чітко визначити критерії, вимоги до рівня знань і компетентностей студента, як на вступному, так і на вихідному етапах, що потім має порівнюватися самим магістрантом для планування подальшої самоосвіти. Використання системи діагностування рівня володіння професійними якостями, компетенціями студентів/магістрів та урізноманітнення форм навчання дає кафедрам такі можливості: якнайповніше задовольнити потреби студентів/магістрів відповідно до фахових зацікавлень та рівня професійної підготовки; створити умови для системної самоосвіти протягом усього періоду навчання, завдяки впровадженню варіативної складової програми (фахових майнерів та семінарів), метою яких є практичне набуття професійної компетентності та забезпечення безперервності фахового вдосконалення.

Висновки. Таким чином, у результаті проведеного дослідження визначаємо значення самостійної роботи студентів здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, яка має за мету самостійне засвоєння ними знань, формування освітніх умінь і навичок під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. А впровадження запропонованої моделі організації самостійної роботи магістрів у системі післядипломної освіти в діяльність інститутів післядипломної освіти сприятиме підвищенню успішності навчання, виробленню вмінь та навичок самостійної праці, розвитку активності, самостійності та творчих здібностей фахівців.

Наші подальші дослідження будуть спрямовані на вдосконалення технології організації самостійної роботи магістрів, створення дійової системи управління такою роботою в умовах кафедр інститутів післядипломної освіти.

Література

1. Алексюк А. Н., Аюрзанайн А. А., Козаков В. А., Пидкасистый П. И. и др. Организация самостоятельной работы студентов в условиях интенсификации обучения: Учеб. пособие. – К.: ИСДО, 1993. – 336 с.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник [для студ., аспірантів та молод. викладачів вузів] / А. М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 558 с.
3. Буряк В.К. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра // Рідна школа. – 2001. - № 9. – С.49-51
4. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – Москва : ИКЦ «Март»; Ростов-на-Дону : ИЦ «Март», 2005. – 448 с.
5. Kravchenko H. Yu. The competency-based approach in managing the professional development of teachers of higher education institutions in Ukraine / Kravchenko H. Yu., Pochuieva O.O. The competency-based approach in managing the professional development of teachers of higher education institutions in Ukraine / European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and Republic of Poland: Collective monograph. Volume 2. Sandomierz: Izdevnieciba Baltija Publishing, 2018 . P.180-201.
6. Романова Г. М. Індивідуально-типологічні та дидактичні чинники результативності самостійної роботи студентів економічних університетів: Автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2003. – 21 с.
7. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. Наказ від 02.06.1993 № 161. - zakon.rada.gov.ua>go/z0173-93

References

1. Aleksyuk A. N., Ayurzanajn A. A., Kozakov V. A., Pidkasytyj P. I. i dr. Organizaciya samostoyatel'noj raboty studentov v usloviyah intensifikacii obucheniya: Ucheb. posobie. – K.: ISDO, 1993. – 336 s.

2. Aleksyuk A.M. Pedagogika vy`shhoyi osvity` Ukrayiny`. Istoriya. Teoriya : pidruchny`k [dlya stud., aspirantiv ta molod. vy`kladachiv vuziv] / A. M. Aleksyuk. – K.: Ly`bid`, 1998. – 558 s.

3. Buryak V.K. Samostijna robota yak vy`d navchal`noyi diyal`nosti shkolyara // Ridna shkola. – 2001. - # 9. – S.49-51

4. Kodzhaspirova G. M. Slovar' po pedagogike / G. M. Kodzhaspirova, A. YU. Kodzhaspirov. – Moskva : IKC «Mart»; Rostov-na-Donu : IC «Mart», 2005. – 448 s.

5. Kravchenko H. Yu. The competency-based approach in managing the professional development of teachers of higher education institutions in Ukraine / Kravchenko H. Yu., Pochuieva O.O. The competency-based approach in managing the professional development of teachers of higher education institutions in Ukraine / European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and Republic of Poland: Collective monograph. Volume 2. Sandomierz: Izdevnieciba Baltija Publishing, 2018 . P.180-201.

6. Romanova G. M. Individual'no-tipologichni ta didaktichni chinniki rezul'tativnosti samostijnoï roboti studentiv ekonomichnikh universitetiv: Avtoref. dis. ...kand. ped. nauk: 13.00.04. – K., 2003. – 21 s.

7. Polozhennya pro organizatsiyu navchal'nogo protsesu u vishhikh navchal'nikh zakladakh. Nakaz vid 02.06.1993 № 161. - zakon.rada.gov.ua>go/z0173-93

Kravchenko H. Yu.

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Department of Pedagogy and Foreign Philology, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, @ukr.net

Ukraine, Kharkiv

ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF MASTERS IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION

In the article maintenance of concept of independent work of students, her function and place are examined in the educational process of after diploma education, essence of management independent work is determined. The model of organization of

independent work of master's degrees offers in the system after diploma education, introduction of that will provide the clear planning, detailed thinking over of organization of educational activity of both teachers and students; systematic control after stage-by-stage and eventual the results of independent studies of students and will allow to carry out corresponding коррективы in her maintenance.

Keywords: independent work, model of organization of independent work of master's degrees, institute after diploma education.